

Den luttrade

Fritänkaren

Nr. 189 September 2010

Adertonde årgångens nummer 8.

Innehåll i detta nummer:

Sommarhalvårets musikevenemang	2
Anton Bruckners sista symfonier	4
En del filmer	4
Ahasverus minnen, del 100: <i>Den sista äkta de'Medici</i>	9
Kalender, september 2010	12
Åtterresan, del 4 : <i>Chocken i Konstantinopel</i>	12
Katastrofresan, del 1 : <i>Gästspel i Simla</i>	13
Resan till Phuktar, del 10 : <i>Stongdaysuccén</i>	14
Nya lektioner i Zanskar, del 20: <i>Måndag morgon vid Rohtang</i>	16
Rekordresan, del 8: <i>Befrielsen</i>	17
Den lugna stormresan, del 18: <i>Avslutning</i>	19

Fritänkaren ägnar sig mest åt litteratur, musik, film, politik, filosofi, religion och resor men även åt annat. Den är inte på något sätt anknuten eller ansluten till någon ideologi eller åskådning av vad slag det vara månne, utan tar tvärtom avstånd från varje institution som kräver okritisk underkastelse, och är helt oberoende humanistisk.

Beteckningen *Fritänkare* är ursprungligen tysk och står för person som i religiösa och ideologiska frågor inte erkänner någon auktoritet och därför är kritisk och avståndstagande mot alla religiösa och ideologiska institutioner och framför allt deras eventuella dogmatik.

Redaktion : C. Lanciai, Ankargatan 2 A, 414 61 Göteborg, tel. 031-247887.

Postgiro : 621 39 94 – 4 ("Fritänkaren", C. Lanciai)

Årsprenumeration: 250 kr (även i Danmark och Norge; i Euroland: 30 Euro)

Tvåårsprenumeration : 350 kr (40 Euro)

Avgifterna har inte höjts på över 7 år.

I Finland kan avgifter insättas på *Aktia bank*, kontonummer 405510-667802 (avgiftsfritt).

IBAN-nummer för folk som eventuellt vill betala prenumerations även från annat utland:

SE37 5000 0000 0500 7297 2165

Bic-code: ESSESESS

Redaktionsslut för detta nummer : 18.9.2010

Copyright © C. Lanciai med medarbetare

Letnany 213

Det nästsenaste numret av *Fritänkaren* finns numera alltid tillgängligt på nätet jämte andra skrifter:

www.fritenkaren.se

<http://hem.fyristory.com/aurelio>

e-post-adress : clanciai@yahoo.co.uk

WSN 1652-0122

Sommarens musikevenemang

Det blev ett ovanligt rikligt musikhalvår nu under sommaren med början redan 25 april i samband med framförandet *concertante* av Georges Bizets förnämliga opera "Pärlfiskarna" i svensk översättning med Göteborgs Konsertkör, Hanna Husáhr som Leila, Jesper Taube som Zurga och Klas Hedlund som Nadir under ledning av Mattias Alkman. Problemen med denna opera har alltid varit många utanför Frankrike, mest på grund av språket, som ställer hårda krav på akrobatisk artikulation i hetsigt tempo, då operans längsta körpartier går i *presto*, enkannerligen då den stora offerscenen i sista akten, när alla de lankesiska fiskarna entusiastiskt ser fram emot att få offra den stackars prästinnan Leila, som gjort bort sig. Emellertid föreligger det inga direkta fel med operan. Redan när den uruppfördes för närmare 150 år sedan ansågs den urmodig, då dess *story* och intrig ansågs höra hemma i ett mera jolmigt romantiskt 1830-tal ungefär, men så föraktligt är faktiskt inte innehållet. Historien är om två mycket goda vänner, som råkar ha varit kära i samma kvinna, varpå naturligtvis denna kvinna uppenbarar sig och blir igenkänd av den ena älskaren men inte av den andra, Zurga, som är bas för pärlfiskarsamhället. Hon är prästinna och kan bara uppträda maskerad, därför känns hon aldrig igen av basen, medan det naturligtvis faller sig så illa, att den andre älskaren inte kan hålla sig, varpå han och prästinnan tas på bar gärning. Straffet är döden. Emellertid låter Zurga det älskande paret komma undan. Slutet är således lyckligt, medan intrigen tyvärr vid uppföranden ibland vulgariseras, så att den svartsjuka prästen Nourabad tar livet av den stackars älskaren Nadir eller av Leila eller till och med av Zurga, vilket är helt onödigt.

Handlingen med dess exotiska karaktär med pärlfiskare på Ceylon, en månprästinna, infödingar och blodtörstiga människoofferskrävande körer är naturligtvis svår att iscensätta; liksom Wagners operor med sina absurda handlingar blir resultatet av realistiska uppsättningar, som alltid genomfördes på 1800-talet, ofta skrattretande, varför man idag oftast föredrar att framföra "Pärlfiskarna" *concertante*, liksom man föredrar att iscensätta Wagneroperor i extrem modernistisk förenkling, vilket inte sällan inverkar menligt på operan i stället för tvärtom. Regeln är ju den vid alla opera- och teaterföreställningar, att ju mera konsekvent realism, desto större övertygande och konstnärlig verkan.

Bizets "Pärlfiskarna" innehåller lyriskt musikaliska höjdpunkter som inte ens överträffas av "Carmen", varför operan alltid kommer att höra till stamrepertoaren och alltid kommer att skörda nya triumfer musikaliskt hur den än framförs, och dess odödliga kvaliteter bevisas inte minst av att den i svensk översättning inte det minsta förlorade av sin musikaliska suveränitet.

I juni gick Göta Par Bricoles sångkörs 175-årsjubileum av stapeln med dunder och brak och fest i dagarna tre. Höjdpunkten var naturligtvis konserten under den andra dagen, varvid inte mindre än sex andra svenska Par Bricole-körer också deltog från Borås, Jönköping, Vänersborg, Malmö, Stockholm och Sundsvall. Vasakyrkan var i det närmaste fullsatt, och kvaliteten på manskörskonserten var den högsta tänkbara. Vad man än må säga om manskörstraditionen och dess ensidighet, men många dirigenter har alltid menat att det finns ingenting bättre och roligare att dirigera än rejäla manskörer, och att ingen körtradition kan nå högre. Det ställer också högre krav än till exempel blandad kör, tenorernas höga läge är alltid känsligt, det är därför alltid brist på tenorer, medan andra basarna i regel ger ett djup åt körsången som aldrig kan komma fram lika väl i blandad kör. Kort sagt, manskör är det bästa som finns när det gäller körsång.

Under en vecka i England turnerade Halmstads Kammarkör i Cambridge och Northampton och gav konserter där i Cambridges Michaelhouse, en liten kafékyrka i hjärtat av staden, och Northamptons anrika gamla *Church of the Holy Sepulchre* från Richard Lejonhjärtas tid, alltså för 800 år sedan, en unikt vacker gammal normandisk kyrka, som naturligtvis senare byggts till. Även om tyngdpunkten av resan låg på Cambridge blev dock konserten i Northampton, som avslutade turnén, den definitiva framgången. Vi framförde musik från alla dessa 800 år, från Chaucersk medeltid fram till moderna arrangemang med tyngdpunkt dock på 1700-talet och förromantik med verk av Haydn, Mozart och den som kompositör föga kände astronomen Sir William Herschel, som upptäckte Uranus. Konsertprogrammet var finurligt upplagt som en sorts historik över vetenskapens utveckling främst i Cambridge med tyngdpunkt på Sir Isaac Newton och Herschels astronomi. Det var en utomordentligt givande vecka med avstickare även utåt landsbygden med besök i andra urgamla kyrkor och trädgårdar, och framför allt i Northampton vann vi en publik som gärna såg att vi kom tillbaka.

Under första veckan i september blev det ånyo körjippo i Göteborg med Par Bricole då Åbokören Åsma kom på besök. Vi är ju sedan gammalt förbundna med denna kör, då Åbo och Göteborg är vänorter, och samarbetet mellan våra båda kraftfulla manskörer går djupt tillbaka i tiden. Ännu en gång blev det fest i dagarna tre med körsång på topp hela vägen och med ännu en triumf att lägga till annalerna om Åbos och Göteborgs utomordentliga manskörssamarbete, som alltid leder till en framgångsrik fortsättning. Jag var tyvärr själv bortrest då, när resan bokades och köptes under våren hade jag ingen aning om Åsmas kommande besök, och biljetten kunde sedan inte ändras. Jag kunde bara delta på avstånd och hade dessvärre anledning att beklaga att jag inte kunnat stanna hemma – mera om detta i den skandalösa krönikan om "Katastrofresan".

Under sommaren gick Åke Hagberg bort, en körbroder sedan 40 år, som hört till pionjärerna inom Göteborgs Filosofspexare på 60-talet med framför allt legendariska framträdanden i spexet "Van Tomen" (1964). Han var något av ett musikaliskt och humoristiskt geni medan hans professionella bana var som lärare i matematik och fysik. Avskedet gick helt i musernas regi, då förrättningen i Fässbergs kyrka helt dominerades av ett rikligt och varierande musikprogram av högsta kvalitet. Två av hans kolleger framförde åtskilliga nummer på tre instrument, vartill kom naturligtvis den konventionella musikritualen med orgel, solister och kör. Efteråt samlades vi hans närmaste vänner till en egen sits på Villa Belle Park i Slottskogen, där vi mest underhöll oss med att rekapitulera gamla festliga minnen, som var utan gränser.

En annan stor humorist gick bort ungefär samtidigt, nämligen vår sedan 15 år utomordentligt uppskattade kollega i Letnany, Nils Sondfors, som under Göteborgs Skrivarsällskaps legendariska resa till Prag 1995 tillsammans med Björn Björkegren och mig bildade vårt litterära Letnanyförbund, som höll i alla dessa femton år med ständigt återkommande festliga evenemang. Nils var framför allt en stor Rysslandsvän med stora kunskaper om det ryska och behärskade det ryska språket tämligen väl, vilket inte minst kom till sin fördel under vår gemensamma resa till Sankt Petersburg 1998 i Eino Hanskis fotspår.

Därmed gick de två främsta humoristerna i min bekantskapskrets bort ungefär samtidigt och alldeles för tidigt båda två, vilket kommer att lämna ett stort tomrum efter sig, då sanna humorister är omöjliga att ersätta. Vi får minnas dem desto bättre och med desto större tacksamhet.

Anton Bruckners sista symfonier

Den sjunde symfonin inleder kompositörens utomordentliga gotiska katedralbyggande, som under de sista tre symfonierna når ständigt högre höjder av överväldigande skönhet. Redan den sjunde symfonins första sats är som en väldig ridåöppning inför denna storhet, medan tyngdpunkten i denna symfoni ligger på den andra satsen, som är något av det vackraste som någonsin har komponerats. Vid tiden för Bruckners komponerande av denna symfoni låg Richard Wagner för döden, och Bruckner säger själv, att temat kom till honom när han som mest tänkte på Wagner på hans dödsbädd. Satsen kan därför mycket väl liknas vid ett Requiem för Wagner men är vackrare än någonting av vad Wagner själv kunde åstadkomma. Som en befrielse kommer sedan den utomordentligt triumferande glada tredje scherzosatsen som den friskaste fläkten i Bruckners hela produktion. Den utomordentliga uppladdningen och utlösningen i den andra satsen får här sin motvikt i något av det mest charmerande i scherzoväg som presenterats i någon symfoni, och den är utan tvekan Bruckners bästa scherzo. Den fjärde satsen är underlägsen alla de tidigare, allt har redan sagts och kan inte sägas bättre, varför den egentligen bara är en formell avslutning.

Den åttonde symfonin är utan tvekan hans största, den är längre än en timme och ställer höga krav på lyssnaren genom sin mastighet och anspråksfullhet, den är milt sagt pretentiös, medan den andra scherzosatsen nästan är påfrestande genom sin bullrighet. Den oändligt vackra tredje satsen banar sedan väg för den nästan heroiska sista satsen, som kröner symfonin som det grannaste av alla Bruckners katedralbyggen.

Den sista nionde symfonin föreligger ofullbordad, och dess sista sats är därför Bruckners sista Adagio men kanske det vackraste av dem alla. Redan den första satsen inför nya smäktande element som vi inte hört för mycket av hos Bruckner tidigare, han närmar sig obevekligt mer och mer det lyriska, som i den sista oändliga adagiosatsen når nästan höjder av outhärdlig skönhet och sublimitet. Därmed utgör symfonin den sista utomordentliga hyllningen till den stora romantiska symfonin i dess renaste klassiska former med fulländad tonalitet alltigenom, något som Mahler, Sibelius och Ralph Vaughan Williams sällan skulle leva upp till.

När det stod klart för Bruckner att han inte skulle kunna fullborda sin symfoni föreslog han själv att hans *Te Deum* skulle få tjänstgöra som dess sista sats. Huvudinvändningen mot detta har varit, att symfonin går i D-moll medan hans *Te Deum* går i C-dur, men helt inkompatibla är dessa tonarter inte, då D-molls parallelltonart F-dur har C som dominant. Med detta granna körverk som avslutning skulle denna symfoni nästan kunna konkurrera med Beethovens nia. Mig veterligen har man aldrig ens prövat saken, medan det finns all anledning att göra det, då ju förslaget ändå var tonsättarens eget.

En del filmer

”Lawrence av Arabien” är väl den största och bästa film som gjorts i den episka genren, tre och en halv timmar lång, med manus av Robert Bolt, den främsta filmmanusförfattaren under sin tid, och med världens främsta skådespelare i huvudrollerna, som Alec Guinness som prins Feisal, Peter O’Toole som Lawrence, Anthony Quinn som den ledande arabfrihetskämpan Auda Abu Tayi, Omar Sharif som Sherif Ali, Jack Hawkins som general Allenby, Claude Rains som Chauvel, Anthony Quayle som överste Brighton, José Ferrer som den turkiska beyen, Donald Wolfitt som general Murray, och så vidare, allt regisserat av David Lean, Englands främsta regissör under 40 år. Det måste ju bli något i hästvåg, och dessutom är i princip hela storyn och

allt material dokumentärt – alla dessa utomordentliga människor fanns i verkligheten, deras öden var offentliga, och filmen ljuger inte, även om den naturligtvis är dramatiserad och romantiserad. Dock förekommer inte heller en enda kvinna i hela filmen, med undantag av arabiska gråterskor, som knappast ens syns.

Helt problemfri var dock inte filmen när den kom ut 1962. Senare släktingar till Auda Abu Tayi, Allenby och Sherif Ali stämde filmen för ärekränkning, då de ansåg att deras förfäder framställdes på ett orättvist och inte rentav förringande och vanhedrande sätt, och dessa processer pågick i tio år. Filmbolagen ansåg vidare att filmen var för lång och krävde beskärning av den, varpå viktiga avsnitt i den andra delen fuskades bort och inte bara lämnade publiken konfunderad inför oklarheter i handlingen utan dessutom förvanskade historien. Först efter 30 år sattes dessa klipp in i filmen igen, och det är denna fullständiga version ungefär 20 minuter längre som nu i allmänhet visas och som gör filmen, historien, skådespelarna och regissören större rättvisa än den från början stympade versionen.

John Grisham är väl den mest kvalificerade av alla amerikanska expertförfattare på juridik, då han arbetade i många år som advokat själv. Därför handlar alla hans böcker och filmerna på dem om besvär och komplikationer i det juridiska arbetet. I *”Runaway Jury”* handlar rättsprocessen om den i Amerika så känsliga frågan om vapeninnehav. En galning skjuter ihjäl ett antal oskyldiga människor utom sig själv, dessas anhöriga vill ha rättelse och stämmer vapenindustrin, då ju mördaren själv inte längre kan straffas, medan den enormt mäktiga vapenindustrin naturligtvis menar sig vara oskyldig. Som representant för dennas övermäktiga dollartentakler uppträder Gene Hackman, medan de drabbades rättsombud, alltså vapenlobbyns åklagare, är ingen mindre än Dustin Hoffman. I juryn sitter John Cusack, ett oskrivet blad, som visar sig ha en allierad i ingen mindre än Rachel Weisz. Ganska snart uppstår det problem i juryn, då Gene Hackman är missnöjd med några medlemmar och vill ha bort dem, John Cusack utsätts för attentat och inbrott i sin bostad, några jurymedlemmar bryter samman inför nervpåfrestningen och utpressningstrakasserier, varpå domaren beslutar att hela juryn isoleras, då han vägrar förklara rättegången ogiltig. Så stegras oavlatligt detta ytterst intressanta drama, som handlar mera om heder och rättvisa än om korrupktion och vapenmaffiors obegränsade makt. Vändningarna är många och alltid överraskande och tornar upp sig mot en gastkramande final, som var väl värd att vänta i flera timmar på, då den är både rimlig, logisk och rättvis. Vid sidan av *”Pelikanfallet”* med Julia Roberts är väl denna den bästa filmatiseringen av John Grisham.

Ett mera intrikat rättsdilemma blottades i *”Double Jeopardy”* där Ashley Judd förlorar sin make under en segelkryssning på ett mycket mystiskt sätt och anklagas för mord och fälls för det. Under sina år i fängelset får hon bevis för att det hela var ett bedrägeri från hans sida för att bli av med henne och komma undan sina ekonomiska problem, men de hade en son. Hela filmen handlar sedan egentligen mest om hennes kamp för att återfå sin son, för det är allt vad hon vill. Hon struntar i honom och hans älskarinnor men vill bara ha tillbaka sonen. Som hennes övervakare, när hon får villkorlig frigivning, uppträder Tommy Lee Jones, en bitter och desillusionerad före detta advokat som deklarerats till övervakare av villkorligt frigivna med uppgift att se till att de sköter sig, vilket naturligtvis ingen av dem gör, allra minst Ashley Judd, som har en vild sak att strida för. Filmen är utomordentligt spännande hela vägen, sällan har man sett en så kvalificerad skurk som maken, som hela tiden kommer undan med nya offer på sitt samvete, och det hela slutar i en grand finale i New Orleans med praktfulla miljöåtergivning. Naturligtvis kan Ashley inte genomföra sin långa svära och ensamma

moderskamp utan blod, svett och tårar, och både hon och Tommy Lee Jones blir mörbultade på vägen, men slutscenen är den definitiva förlossningen och känns helt riktig som den rättvisa lönen för ett oändligt långt och tungt arbete – även den värsta korsväg har alltid ett slut.

I ”*Under Suspicion*” får vi åter se Gene Hackman i en av sina intressantaste roller som skattmasen på Puerto Rico som polisen Morgan Freeman får anledning att misstänka för ett eller flera mord på prostituerade. Gene Hackman har världens vackraste fru, Monica Bellucci, som dock är väldigt mycket yngre medan han själv står på tröskeln till sin ålderdom och har kort kvar till pensionen, och även hon inblandas av polisen i undersökningen. En yngre kollega till Freeman är säker på att Gene Hackman är skyldig och behandlar den anklagade därefter, som om han redan var straffbar. Romanunderlaget heter ”*Brainwash*”, och det är det som det handlar om. Polisernas förhörsmetoder hade lika gärna kunnat äga rum i Stalins fångelser eller i någon annan diktatur. Det hela är upplagt nästan som en teaterpjäs och är oerhört fascinerande i sin psykologiska uppbyggnad, där publiken minst av allt vet vad som är rätt – har poliserna verkligen rätt att utsätta en misstänkt för sådan extrem press som de gör, och kan Gene Hackman verkligen vara oskyldig, fastän han nekar hela tiden? Upplösningen är förödande, och vi lämnas med åtskilliga problem på halsen – ett äktenskaps fullkomliga ihjälanalysering för att inte säga obducering, som lämnar paret nakna kvar utan någonting kvar av sitt äktenskap, sin lycka och allt vad de levat för, alla livet i denna historia utsätts för konsekvent sönderplockning tills ingenting finns kvar, medan poliserna bara kan skylla på att ”det är deras yrke”... En mycket tankeväckande och psykologiskt ovärderlig film, för att förstå vad fenomenet hjärntvätt kan göra med människors liv utan att de själva kan sätta någonting alls emot det – de blir psykologiskt förstörda och kan inte försvara sig.

Samma regissör Stephen Hopkins gjorde en film av helt motsatt karaktär, den ytterst ockulta ”*The Reaping*” om en håla någonstans i västern som drabbas av Moseböckernas tio landsplågor, den ena efter den andra. Det är uppenbart att det ligger någon sorts förbannelse bakom. Den unga kavata Katherine (Hilary Swank) är expert på att avslöja ockulta bedrägerier och kallas till platsen. Det visar sig att det är mera som pågår där än vad någon vetenskap eller filosofi kan förklara. Så småningom drar det mer och mer ihop sig till att det hela handlar om en ytterst esoterisk sekt som har sitt alldeles egna agenda. En minderårig flicka står i centrum för uppmärksamheten, och den unga utredaren ser det till slut som sin enda möjlighet att göra något positivt alls att åtminstone rädda flickan, vilket visar sig vara ett fatalt misstag... Filmen är ytterst effektivt gjord med rafflande effekter hela vägen som laddar upp sig mot en gastkramande final av överväldigande pyroteknisk virtuositet med ett slut som indikerar en ny början på problemet, som brukar vara det vanliga i ockulta filmer...

”*The Diplomat*” med Dougray Scott i den melankoliska huvudrollen som diplomaten som åker fast med tiotals kilo heroin i bagaget är en mera intrikat politisk historia som handlar om kärnvapensmuggling och en ensam agents förfärliga och övermäktiga uppgift att åtgärda problemet. (Dougray Scott är expert på sådana roller och var lika lysande som den stackars antikhandlaren i ”*Ripley’s Game*” med John Malkovich som Ripley, som tvingar Dougray Scott till att bli brottsling och mördare i den mest tragiska men nog bästa av alla Ripley-filmer.) Här blandas hans vackra ex-fru in i intrigen, vilket bara gör den mera traumatisk. Agenten löser sin uppgift till slut, men till vilket pris? Filmen är väl gjord och ett typiskt exempel på *film noir* i modern form

när den är som bäst, men ändå är den inte riktigt övertygande. Det kan inte vara så lätt att komma över, smugla och göra affärer med stulna atombomber i fickformat. Dougray Scott bär dock upp hela filmen med den äran, och det saknas inte uppgörelser med det politiska.

I *"Eastern Promises"* regisserade skräckregissören David Cronenberg för första gången en film utanför Canada, närmare bestämt i London, där Naomi Watts som barnmorska råkar ut för en rysk minderårig barnaföderska som avlider vid förlossningen, varpå Naomi tar på sig den svåra uppgiften att utreda barnets härkomst. Spåren leder till den ryska maffian i London, vilka spår naturligtvis förskräcker alldeles utomordentligt. Emellertid är inte detta en vanlig Cronenbergfilm, utan den är hållen med beundransvärd konsekvens i undertoner, inget överdrivet våld förekommer men ändå så att det räcker till mer än nog, den värsta scenen är väl den fruktansvärda kampen på liv och död i bastun, där den nakna Viggo Mortensen får försvara sig ensam mot två professionella yrkesmördare, men även denna blodiga och makabra scen är genomförd med återhållsamhet i realistisk konsekvens. Musiken i sin mycket lågmälda sorgsna lyriskhet förstärker filmens intryck av nästan andäktig återhållsamhet.

Viggo Mortensen är chaufför hos den ryska maffiabossen spelad av ingen mindre än Armin Mueller-Stahl (pappan i *"Shine"*, filmen om pianisten David Helfgott, bland många andra oförglömliga karaktärsroller), medan Naomi Watts familj också har ryska rötter med farbrodern spelad av den gamle Jerzy Skolimowski, framstående regissör på 60-talet i klass med Milos Forman, som här är gammal veteran från KGB och genast vet vad allting handlar om.

Emellertid är detta egentligen en mycket öm film. Även de förfärliga ryska gangstrarna har betydande ömhetskänslor, och i centrum för handlingen förekommer hela tiden det stackars föräldralösa barnet, som bara Naomi kan ta hand om. Scenen när hon och Viggo tillsammans övertalar dess kidnappare att avstå från barnet är filmens mest gripande scen och dess vändpunkt – det lilla mänskliga har segrat över den överväldigande övermakten av den värld som präglas av våld, hänsynslöshet och pengar, vilket är ett utomordentligt viktigt budskap för att vara en gangsterfilm av Cronenberg.

I mars i år har det meddelats, att det kommer att göras en fortsättning, också den med Cronenberg som regissör och Viggo Mortensen i huvudrollen.

"Detour" från 1945 är bara 70 minuter lång med okända skådespelare av en annars okänd regissör och med praktiskt taget ingen budget alls. Den spelades in på rekordtid, snarare en fråga om dagar än om ens en vecka, och har med åren ständigt vuxit i ryktbarhet genom sin oförnekliga kultstatus. Allt är så himla bra i den, skådespelarna, dialogen, musiken, den rappa rigin och den utomordentliga storyn med en upplösning som aldrig förfelar sin verkan att ställa publiken undrande inför denna utomordentliga förevisning av ödets outrannsakliga mekanismer.

Roberts och Sue arbetar på en klubb i New York, han som pianist och hon som sångerska, de är kära i varandra och tänker gifta sig, men hon vill pröva sin lycka i Hollywood och åker dit trots hans protester. Efter en tid tröttnar han på att vara ensam utan henne och ger sig ut för att söka upp henne i Los Angeles. Han har inte mycket pengar, så han liftar och sparar därmed in en bussbiljett och har den utomordentliga turen att i mitten av Amerika få lift med en till synes välbärgad person som skall ända fram till LA. Emellertid bedrar skenet, denne gullgosse är i själva verket en skojare av stora mått, han ämnar spela stort på hästar och har tydligen fört ett ganska ohälsosamt liv, för han äter piller hela tiden. Dessutom har han svåra rivsår på handen, som han berättar att ett liftande fruntimmer tillfogat honom när han tvingades slänga henne ur

bilen. Vid ett tillfälle övertar Roberts ratten medan skojaren får sova. Problemet är att han inte vaknar upp igen. När det börjar regna vill Roberts fälla upp sufletten och kan inte få liv i sin gynnare, som visar sig vara död.

Roberts befinner sig alltså ute i ingenstans med en död kropp i den dödes bil, vilket naturligtvis inte kan se bra ut för någon, allra minst för polisen. Så han gör sig av med kroppen, byter kläder med honom (till det bättre) och antar den dödes identitet tills vidare, i avsikt att sälja bilen så snart han kommer fram till LA.

Under vägen plockar han upp en kvinnlig liftare, som verkar ha blivit illa behandlad. Dessutom hostar hon och är tydligt i utförsbacken, men tyvärr råkar hon vara den sista människa han borde ha plockat upp. Det är nämligen just den dam som hans tidigare vän slängde ur bilen. Hon tvekar inte inför att genast ställa honom mot väggen, anklaga honom för mord, ”Vad har du gjort med kroppen?” och hotar med att anmäla honom för polisen, om han inte gör som hon säger.

Han blir därmed fast med henne, och det blir en djävulsk fälla som ideligen förvärras. I LA kräver hon en egen våning som hon håller honom inlåst i som en annan fånge, och när de följande morgon försöker sälja bilen får hon i tidningen se att den dödes far var mångmiljonär och att sonen söks för arvet. Hon kräver då att Roberts skall fortsätta utge sig för att vara sonen och inkassera arvet på 15 miljoner dollar. Han vägrar, och dessa traumatiska scener mellan honom och henne är de bästa i hela filmen – de grälar och bråkar oavbrutet men är samtidigt beroende av varandra, han är fast i en ödets fälla som han förtvivlat kämpar för att befria sig från med bara omvänt resultat hela tiden, medan hon knappast gör saken bättre eller lättare i sin egenskap av extremt rivjärn – dialogen kör hela tiden på i ständigt stegrad intensitet som piskrapp, medan de röker och dricker och spelar kort, medan hon hostar och blir allt sjukare, – tills hon bestämmer sig för att ringa polisen och göra slut på hela eländessituationen. Han försöker stoppa henne, men hon låser in sig med telefonen och är fullständigt dödfull – annars skulle hon aldrig få för sig att realisera en sådan idé, då de ju riskerar gaskammaren båda två. När han slutligen lyckas bryta sig in i hennes rum ligger hon på sängen död.

Där slutar egentligen filmen. Han försöker ta sig tillbaka till New York och fastnar på ett kafé någonstans. Det är där filmen börjar, som sedan består av hans dystra återblickar. Han kan varken ta kontakt med sin fästmö i LA, då han därmed skulle visa att han var där, eller återvända till New York, då man där skulle fråga var han varit. Den döde skojaren som gett honom lift hittas och identifieras som Roberts. Han hamnar alltså i ett totalt vakuum utan identitet och har ingenstans att ta vägen. Där slutar filmen, som lämnar publiken i samma bryderi över ödets otroliga makt att förstöra oskyldiga människors liv som Roberts själv hamnat i – utan något svar på någon fråga.

Till saken hör den utomordentligt raffinerade musiken, som ackompanjerar hela filmen och spelar en viss viktig bakgrundsroll, då den sång som Sue brukade framföra till Roberts ackompanjering hela tiden återkommer och kanske leder till att Roberts till slut tappar koncepterna när han får höra den en gång för mycket på fel ställe. Han är en kvalificerad pianist, i början får vi uppleva hur han genomför en svindlande serie variationer på Brahms kända vals i ass-dur i både Liszts still, boogie-woogie och allt möjligt annat, och bara för denna enda scens skull med detta virtuosa framförande av en nattklubbspianist är hela filmen sevärd. Chopins Fantaisie-Improvisation är ett annat ledmotiv som ständigt återkommer genom hela filmen i nästan helt oigenkännliga och raffinerade arrangemang. Filmkompositörens namn uppges i förtexterna som ”Erdodi” (vilket måste vara det ungerska ”Erdödi” men utan förnamn), Roberts spelas av en viss Tom Neal och den stackars arga, hårda och sjuka kvinnan av en viss Ann Savage, ett mycket lämpligt namn i sammanhanget. Regissören var en viss Edgar G. Ulmer.

Abasverus minnen, del 100: Den sista äkta de' Medici

Det var som om medicéerna förföljdes av det ödet att de till varje pris måste straffas för sin kompetens. Det var inte deras fel att de föddes till en unik maktposition som medförde sin tids mest överskådliga politiska ansvar, det var en situation som utvecklades inom familjen under generationer och nästan sekler, och de stackars medicéer som sedan fick det ödet att födas inom denna familj hade helt enkelt inte något annat val än att axla och förvalta det ansvar som deras födelse och börd pådyvlade dem. Och det intressantaste var, att ju bättre de förvaltade och skötte detta ansvar, desto hårdare straffades de därför. Redan den store Cosimo de' Medici drevs ju i landsflykt, men hans ännu större sonson, den mest kompetente av dem alla, den magnifike Lorenzo, fick ett ännu värre öde i att behöva se sin ende bror mördas under pågående gudstjänst mitt i katedralen under mässans heligaste ögonblick, den politiska historiens kanske mest gudlösa lönnmord, en bror som var älskad av alla och lika grann som Lorenzo var ful, och Lorenzos största klagan under resten av sitt liv var att han inte själv fått bli mördad i stället för brodern.

Lorenzo efterlämnade tre söner och den mördade Giuliano två. Av dessa fem söner blev två påvar och, liksom alla medicéerna, mycket kompetenta även som sådana. Giovanni och Giulio var säkert sin tids bästa påvar, men båda fick de värsta av den tidens pontifikala kriser på halsen. Giovanni blev ju den store renässanspåven Leo X som sponsrade dem alla, Leonardo, Rafael, Perugino och många andra, som flyttade renässansen från Florens till Rom och verkligen inledde Roms pånyttfödelse som världens kulturhuvudstad, men under honom bröt bråket med Luther ut med den förfärliga reformationshärvan av kriser och trauman, som aldrig tog slut. Under kardinal Giulio som påven Clemens VII, som bland andra beskyddade Benvenuto Cellini, råkade Rom illa ut under krigen mellan Karl V och Frankrike genom *il sacco di Roma*, det värsta som Rom varit utsatt för efter Antikens sammanbrott, och som drev själva påven i exil i en fästning i sin egen stad under en lång och svår period.

Det var denne kardinal Giulio, oäkta son till den mördade Giuliano, som i egenskap av outsider i familjen blev den store organisatören och intrigören av medicéerna, som tog det som sin uppgift att hantera alla politiska trådar i Europa. Han lyckades bra med detta tills han blev påve. Då gled honom allt ur händerna, och *il sacco di Roma* var det förfärliga inseglet på hans totala misslyckande när han väl fått världens högsta etablerade position.

Men det var ännu som kardinal som han såg till att den allra sista äkta medicéen, den stackars lilla späda dottern till Lorenzo, enda sonen till olyckan Piero de' Medici, Lorenzo il Magnificos äldste son och sämste, fick en position av överskådlig betydelse för hela Europa. Han såg till att hon blev gift med den blivande kungen av Frankrike, Frans II, som tyvärr var ett rötägg. Emellertid dog han efter att ha bedragit henne under hela sin regering, varpå den ryktbara Caterina de' Medici blev Frankrikes verkliga regent under tre av sina söners regeringar under 30 år. Få regeringar har varit så omdiskuterade i Frankrikes historia som denna ständigt krisartade och traumatiskt drabbade, som i stort sett egentligen bara led av inbördeskrig så länge hon levde. Just för att hon var den mäktigaste har hon intill tjatighet pådyvlats ansvaret för alla hugenottkrigen och de kungliga familjetragedierna. Hon, 'italienskan', och Marie Antoinette, 'österrikiskan', har gått till historien som dess mest orättvist förtalade och behandlade drottningar.

Jag hade egentligen aldrig någonting med henne att göra, då hon inte inlät sig med mystiker och mager och sådant flummigt folk, med ett undantag: Michel de Nostradamus, som var hennes astrolog, men till slut trodde hon inte på honom längre. Då kallade hon på mig.

Det var tyvärr för sent. Hon var redan döende då. Mordet på hertigen av Guise, överlagt, planerat och genomfört av hennes älsklingsson Henrik III, hade gjort slut på henne. Hon orkade inte längre. I hela sitt liv efter sin egen kunglige mans död hade hon lagt ner övermänsklig energi och ansträngning på att hålla Frankrike samman till varje pris genom att om och om igen befästa toleransen som landets ledstjärna. Hon ville aldrig något annat än fred, och hennes älsklingssons mord på katolikernas ledare för att befästa den kungliga makten såg hon som det slutgiltiga nederlaget för all hennes politiska fredliga strävan.

"Jag ber om ursäkt att jag inte kallat på er tidigare, vilket jag uppriktigt ångrar," hälsade hon mig när jag kallades till hennes sista säng där hon låg i nedre våningen på slottet Blois. I våningen

ovanför hade några dagar tidigare mordet på hertigen av Guise ägt rum. Efteråt hade hennes kunglige son kommit ner till henne och skrutit om mordet för henne. Det var det som hade förintat henne. "För ni är kanske den som hela tiden hade kunnat hjälpa mig."

"Jag skall gärna göra vad jag kan för att hjälpa er," var allt vad jag kunde säga.

"Jag är döende, och allt är förstört. Kungens överlagda mord på all lag och rätt och rättvisa, fred och tolerans kommer att riva upp alla gamla sår igen och utlösa det värsta hugenottkriget av alla, och den här gången kommer jag inte att få se något slut på det, ännu mindre kunna bota det genom något fredsfördrag. Landet är förlorat, och jag kan inte längre rädda det. Det enda jag kanske ännu kan rädda, och det är därför jag har kallat på er," sade hon stillsamt, "är mitt eget rykte."

"Vad kan jag göra för ert rykte, Madame?"

"Ni känner väl till det? Fastän jag varit familjens trognaste katolik hela tiden har Guiserna och deras katolska klick oavbrutet överansträngt sig för att ge mig landets värsta rykte som protestanternas och kättarnas beskyddare. Jag har aldrig beskyddat eller särbehandlat en enda protestant. Jag har bara till skillnad från den katolska ligan pratat med dem och försökt få dem att ta sitt förnuft till fånga, medan det katolska partiet alltid gjorde motsatsen och krävde folkutrotning. Hur kan man vara så urbotad dum? Det undrade jag från början när jag kom till det här landet, när Guiserna till varje pris ville etablera inkquisitionen här för effektiv utrotning av all protestantism, precis som i Spanien, men som drottning med ansvar måste jag vägra. Det var väl det som utlöste Guisernas outsläckliga hat mot mig. Ändå kunde jag alltid tala med dem, och mitt sista samtal med den nu mördade hertigen av Guise ledde till en av de många freder som jag trodde att skulle bli varaktiga. De ledde bara till nya krig, varenda en av dem, därför att katolikerna aldrig tröttnade på idén att försöka få alla protestanter utrotade, världens sjukaste idé. Jag har ofta undrat hur jag alls kunde fortsätta vara katolik när jag måste bevittna hur sjuk den katolska mentaliteten var av sin ensidighet, maktfullkomlighet och girighet. Tror ni också att jag mördade tre av mina söner?"

"Absolut inte. Det har jag aldrig trott."

"Jag kan inte förstå varifrån någon kunde få en sådan idé, den mest befängda av alla. För en mor att vilja mörda ett eget barn är det mest omöjliga och onaturliga av allt, i synnerhet om hon och barnen hör till en välbärgad familj. Det måste man väl ändå anse att den vilda kungafamiljen av Frankrike gjorde?"

"Absolut, Madame."

"Ändå har jag envist beskyllts för svartkonst och förgiftningar och mordiska intriger i pamfletter och broschyrer, i brev till utlandet och skvallerpress på gatan, men vi medicéer har alltid struntat i förtal. Bästa försvaret mot sådant är att inte komma med något försvar. Man kan inte bekämpa dumheten, men man kan ignorera den, vilket är det enda vettiga att göra, så att man i stället kan koncentrera sig på vad som är viktigare, som ens plikter och ansvar. Jag hade aldrig tid för dumheter. Jag hade för mycket att göra. Därför försvarade jag mig aldrig mot någon kritik, utan jag bara arbetade vidare. Jag hade ju åtta barn att uppfostra, tre drottningar och tre kungar bland andra, och det sista jag fick försumma var mina barn. De var ju Frankrike precis som jag. Nå, vad tror ni om Michel de Nostradamus?"

"Tyvärr har jag alltid haft svårt för att ta honom på allvar."

"Tror ni alls han menar allvar?"

"Jag tror absolut han menade allvar som läkare i början av sin karriär, men just hans konsekventa ärlighet som sådan ledde ju honom in i svårigheter, så att han måste överge läkaryrket. Han visste hur han skulle bota pesten, myndigheterna vägrade låta honom, och så dog hans egen familj ifrån honom i sjukdomen. Därför blev han så misstänksam mot alla myndigheter och tog sina mått och steg för att de aldrig mera skulle kunna sabotera honom. Därför har han konsekvent krypterat alla sina skrifter från början till slut, så att bara han själv kan tyda dem. Så länge ingen annan begriper vad han har skrivit kan han känna sig säker."

"Så ni tror att han vet vad han skriver?"

"Absolut."

”Jag har alltid tvivlat på honom själv, men samtidigt var han den ende i sitt slag, och han var noggrann. Jag hade aldrig kunnat få en bättre astrolog. Nå, vad menar ni nu om min stackars son, som begått Frankrikes historias skändligaste överlagda mord på dess största partis ledare?”

”Tyvärr, Madame, menar jag nog att han visste vad han gjorde.”

”Kan ni försvara det?”

”Madame, ni är en Medici. Ni känner er egen familj. Alla era barn är medicéer som ni. Er man var inte mycket att ha, en slö vällusting, som just inte gav någonting i arv åt era barn begåvningsmässigt, medan allt deras andliga arvegods kommer från er. Macchiavelli visste vad han skrev när han författade *”Il Principe”* med er store farfarsfar Lorenzo il Magnifico som förebild, en naturlig ledare som visste att härska med vett och framsynthet med tolerans och upplysning som ledstjärna, men som också kunde operera statliga kräftsvulster och inte tvekade att ta till kniven. Det är det kompetent ledarskap handlar om: att kunna urskilja vad som måste göras. Tyvärr, Madame, måste jag nog anse, att er son i det här fallet insåg vad som måste göras.”

”Men det går mot allt vad jag och min familj i två hundra år har trott på och pläderat för, tolerans och rättvisa! Ett överlagt mord är ett överlagt mord och oacceptabelt som sådant, även om den mördade är den för staten mest skadliga och farliga personen av alla! Även skurkar har rätt till laglig rättegång!”

”Det var det som var problemet, Madame. Den hertigligen familjen av Guise skydde aldrig några medel för att försäkra sig om makten med vilka hänsynslösa metoder och rättsövergrepp som helst. Det var mot denna godtyckliga hänsynslöshet som er son riktade slaget.”

”Men han är pantad. Han kan inte som konung överleva ett sådant rättsövergrepp. Mina barn är mina barn och, som du säger, medicéer, och rättsövergrepp med överlagda mord är något som inte kan förekomma inom vår familj. Gör man sig skyldig till sådant måste man själv dö för det. Det gjorde alla de värsta medicéerna, rötäggen som det aldrig blev något av, de som ville styra med våld i stället för med upplysning, tolerans och rättvisa. De levde längst och styrde klokast som följde detta naturliga recept. Min förste son Frans II överlevde inte Guisernas förmynderi utan dog hellre än att fortsätta vara konung på deras villkor, min andre son Karl IX kom aldrig över Bartolomeinatten, som inte var någons fel och allra minst kungens, men han kände sig ansvarig för att det hänt under hans regering, och han kunde inte klara det. Och nu har min bäste son mördat landets ledande partis ledare. Det går inte. Han kommer inte att klara det han heller.”

”Vart vill ni komma?”

”Jag vill se ett slut på detta förbannade eviga inbördeskrig. Kan inte ni se någon lösning? Ni är ju magiker. Kan ni bara blicka tillbaka i tiden? Kan ni inte se framåt alls?”

”Närmast tronföljden efter er son är ju Henrik av Navarra genom sitt giftermål med er dotter Marguerite.”

”Menar ni att han blir kung och räddar situationen?”

”Jag menar att han kan göra det. Men där finns ett problem i vägen.”

”Nå?”

”Han är protestant.”

”Jag ser vart ni vill komma. Jo, han är förnuftig. Han skulle kunna göra det. Han skulle antligen kunna befästa toleransen med att själv bli katolik. Det skulle kunna slutgiltigt försona landet. Det är också den enda möjligheten och lösningen. Om inte han blir katolik och gör det kan ingen göra det.”

”Madame, jag tror att det finns hopp.”

”Snälla ni, beskydda honom och styr honom, om ni kan det. Han är ju liberal, så han borde inte ha några fördomar mot er. Se till att han klarar sig, för landets skull. Jag vill inte se detta Frankrike blöda mera, allra minst efter min död.”

”Madame, er vilja är min lag.”

Denna lilla satta kvinna, som uppfunnit damsadeln och gjort Chenonceaux till sitt hem, som besatt den kanske största envisheten av alla Medicis, som hållit samman landet trots ett trettioårigt inbördeskrig, som ständigt arbetat och för och genomfört fredsöverenskommelser, och som hållit invaderande arméer från Tyskland, Spanien och England utanför Frankrike genom alla dessa år, hade egentligen aldrig tänkt på sig själv utan bara på Frankrike. Därför hade det massiva förtälet

mot henne aldrig bekommit henne – hon hade struntat i det och fortsatt arbeta för Frankrike. Hennes konstruktiva envishet var något som jag aldrig förr eller senare mött hos någon kvinna, ännu mindre hos någon man. Hon var den sista och kanske den mest exemplariska medicéén av dem alla.

Kalender, september 2010

- 7 Grandma Moses 150 år.
- 8 Jean-Louis Barrault 100 år.
- 10 Franz Werfel 120 år.
- 11 Brian De Palma 70 år.
- 14 Luigi Cherubini 250 år.
Jack Hawkins 100 år.
- 15 Agatha Christie 120 år.
- 21 Bill Murray 60 år (*'Lost in Translation'*)
- 26 Fritz Wunderlich 80 år.
- 29 Mrs Elizabeth Gaskell 200 år.
- 30 Johnny Mathis 75 år.

Återresan, del 4 : Chocken i Konstantinopel.

Vädret var alldeles klart vid ankomsten till Konstantinopel, men helt lätt var det inte att hitta mitt imponerande vandrarhem från förra besöket för tre år sedan. Jag fick fråga mig fram och hamnade till slut i gott sällskap med några gatuturkar, som genast hjälpte mig med en kopp kaffe. De frågade mig varför jag ville ha just det vandrarhemmet, och jag förklarade att jag mindes dess goda service med fri Internet och gratis frukost.

Emellertid hade mycket förändrats på tre år när jag slutligen fann det. Framför allt hade priserna skjutit i höjden – detta billiga fyndvandrarhem var nu dyrare än Athen.

Även vädret verkade gå åt det sämre hållet. Enligt stationen gick det bara ett tåg till Grekland om dagen och detta på kvällen, så jag beslöt att stanna bara en natt i denna överväldigande stad, där jag mest saknade mina underbara dagar med Ringo från förr i tiden. Som vanligt borde jag ha stannat längre i Bulgarien och kanske hoppat över Konstantinopel helt.

Inte bara kunde man bara resa till Istanbul med tåg från Bulgarien med sovvagn i första klass, vilket betingade ett pris – det fanns inte ens liggvagnar. Men i Istanbul visade det sig att man heller inte kunde åka tåg in till Grekland utan sovvagnsbiljett i första klass, som kostade 250 kronor extra. Om andra-klass-möjligheten på tåg på detta sätt elimineras förlorar Inter Rail-kortet sin mening. Marocko har redan uteslutits ur det internationella Inter Rail-samarbetet, och ingen vill väl resa till Turkiet med Inter Rail mer när det blir allmänt känt att enda sättet att resa dit med tåg är under tvånget att lösa sovvagnsbiljett i första klass, åtminstone inte jag.

Jag delade rum med tre japaner, som det var lätt att vara artig med, ehuru en av dem inte ens sov i sin säng under natten. Det var påfallande mycket turister i Istanbul, och det var väl dessa som hade förstört staden. I mitt gamla vandrarhem *Yücelt* kostade brukade en säng för en natt kosta en dollar, det steg gradvis till 5 och 7, varpå det avancerade till *Ottoman Imperial Hotel*, så att man inte kunde bo där längre, och mitt nya vandrarhem krävde 20 dollar. Dock ingick frukost och Internet, och frukosten var angenäm med god utsikt mot Bosporen och Marmarasjön från takterrassen. Turkarna var älskvärda och lätta att ha att göra med, så man kunde ändå ta det lugnt mellan stressvarven, ehuru det nog ganska definitivt var mitt sista frivilliga besök i Konstantinopel. Dock blev vädret bättre under torsdagen och klarnade så till den grad att man kunde se hela den långa bergkusten bortom Varna på andra sidan Marmarasjön, så att man till och med kunde gå ut och fotografera – på onsdagen hade det i princip regnat hela dagen.

Slutnotan för Konstantinopel för en enda natt blev 65 pund eller i runt tal 1000 kronor, där den påtvingade sovvagnsbiljetten västerut i första klass stod för en tredjedel. Mitt vin var på upphällningen, det hade behövts många tröstetårar, så jag investerade i en flaska Ottomanvin för 50 kronor. Det måste i alla fall vara bättre än ingenting. Jag hittade också en mycket lämplig lunchrestaurang av det enklare slaget, där jag sista dagen åt både lunch och middag för sammanlagt 50 kronor. Sådana investeringar lönar sig alltid. Säg vad man vill om Turkiet och deras historia, men åtminstone odlar de vin, vilket måste betraktas som ett försonande och befriande drag. Det var ju till och med i nuvarande Turkiet nedanför Ararat som Noak introducerade den festen.

Emellertid var det ett problem förknippat med allt vin man kunde köpa i Istanbul: alla flaskor var korkade, och det sista jag någonsin tagit med mig på en resa var en korkskruv. Hur korkar man upp en flaska på tåg utan en korkskruv? Emellertid löstes problemet: expediten korkade själv upp flaskan, varefter jag själv kunde ”dekantera” det på mindre plastflaskor med skruvkorkar. Vilket helgerån! Men resnöden har inga lagar.

Jag var inte litet glad när jag satt på tåget bort från Konstantinopel på kvällen, och det var inte bara för tiggartanternas skull som tyckte det var roligt att lägga krokben för en med sina kryckor. Jag hade alltid känt mig obehaglig till mods i ”det nya Rom” där allt hade gått fel från början trots världens bästa förutsättningar, och det var kanske ingen slump att jag vid detta mitt troligen sista besök i staden där hade fullbordat mitt drama om Julianus Apostata, det första kejsrerliga offret för kristendomen. Hybris hade markerat staden från dess begynnelse till sultanatets fall, och även om det inte bara var Europas största men kanske även vackraste stad för dess läges skull vid Bosporen fanns alla fiaskominna kvar. Konstantin den store hade byggt staden med att plundra allt som fanns kvar av Antiken i Grekland, den kristna fanatismen hade gjort de flesta bysantinska kejsardynastierna till monster och mördare av varandra, tills västerlandet velat lära den högmodiga staden veta hut med ett korståg och plundring 1204, varefter vad som återstod av det grekiska Bysans var helt utelämnat åt turkarna och islam. Mika Waltaris bästa roman ”Johannes Angelos” beskriver i detalj den slutgiltiga tragedin. Och jag såg fram emot att helst aldrig mera behöva få se den av onödiga historiska fiaskon alltför belastade staden, alltjämt Europas största och vackraste.

(I nästa nummer: *Thessalonikikrisen*)

Katastrofresan, del 1: Gästspel i Simla.

Resan föregicks av betänkliga katastrofer. Översvämningarna den första veckan i augusti 2010 drabbade inte bara Pakistan, utan under natten till den 6-e bröt skyfall ut över Leh som spolade bort halva Choglamsar med mer än 100 döda och bortåt 500 skadade. Vägarna förintades, och dit var jag på väg. Naturligtvis måste man överväga att uppskjuta resan under sådana omständigheter, men det vore ändå fejt, och jag hade redan meddelat min ankomst till mina vänner i Leh. Johannes propsade på att krisen gjorde det bara desto mer angeläget att jag kom och att just en sådan resa kunde frambringa desto mera värdefulla erfarenheter.

De sista dagarna i Göteborg blev hektiska, då samma torsdag som katastrofen inträffade i Leh en kollega till mig uteslöts ur *facebook* efter att ha lagt ner fyra månaders arbete på att där bygga upp ett nätverk. Det gällde att rädda vad som räddas kunde och bevara nätverket med eller utan *facebook*, vilket gjorde mina sista nätter hemma sömnlösa, men natten till min avresa löstes problemet, och hela hennes nätverk var intakt och räddat.

Jag hade turen att få en idealisk medpassagerare i Roijoi från Guahati, en ung fotografjournalist som arbetade i Delhi och hade varit på besök i Sverige och Finland. Vi blev genast hjärtligt goda vänner och upprättade en bestående förbindelse på *facebook*. Han visste mycket om problemen i Kashmir, att Manalivägen var stängd, att halva Pakistan spolats bort och att ingenting fungerade norr om Dharamsala. Han hade brukat besöka Dharamsala förr men tröttnat när det blev för turistiskt och för infekterat av trafik.

I Helsingfors gällde det att döda sju timmars väntan på flygfältet, men där fanns till all lycka gratis Internet. Man fick dock söka efter stationerna och lära sig, att det fungerade dåligt eller inte

alls ju längre inåt terminalen man befann sig medan det fungerade bäst närmast fönstren. En kopp kaffe med karelsk pirog kostade 4,40 Euro, men jag hade försett mig med ett fruktförråd hemifrån som fick tjäna som överlevnadsmedel i brist på humana priser.

Vädret hade varit gynnsamt hela dagen, men frågan var vad som väntade i Indien. Skulle man alls kunna ta sig upp till Ladakh? Om inte kunde man försöka med Kinnaur och Spiti, de vanliga översvämningsregionerna, som i år var lämnade helt i fred.

Emellertid var det befriande att komma ombord på flygplanet och mötas av Offenbachs "Barcarole" från "Hoffmanns äventyr". Detta följdes av annan örontröst av Bach, Erik Satie, Mozart, Debussy och andra, och bara detta var ett gott tecken för resan.

Man kunde sova på flyget, men jet-laggen tog ut sin rätt på bussen från Delhi. Vädret var outhärdligt tungt av tropisk väta, det kändes som 110% luftfuktighet, och molnen var tjocka som havremust. De sju timmarnas väntan i Helsingfors hade försenat mig till Delhi, så att jag gick miste om Manalibussen. Hade de 7 timmarna varit 6 hade jag hunnit. Nu var enda möjligheten att nå Manali direkt att vänta till kvällen på en nattbuss, men att sitta där i den överfuktiga bastun en hel dag och vänta var inte inbjudande.

En buss skulle just gå till Simla. Jag hoppade på den, och sålunda blev det ett improviserat återbesök i Simla.

Bussresan tog 10 timmar men var inte särskilt tröttsam – jag sov nästan hela vägen och tog ut jet-laggen till fullo. I skymningen nåddes Simla, jag fick genast en nattbussbiljett till Manali klockan 21.40, och det tycktes inte föreligga något problem med vägarna.

Därefter skyndade jag upp till mitt gamla älskade "Indian Coffee House". Det var sent, risken var att det hade stängts, det var redan halv 8, men till all lycka var det öppet fortfarande. Sålunda kunde jag inta en mycket försenad kvällsfrukost. En kopp te, några äpplen och en banan hade varit min enda näring under dagen, och jag hade fortfarande ett äpple kvar från Göteborg.

Då "The Indian Coffee House" stängde först halv 9 utvidgade jag kvällsfrukosten till att urarta till rena festbanketten med även tomatsoppa och en extra kaffe och kände mig vräkigt lyxig.

Den hävdvunna vänligheten i Simla förnekade sig inte. Alla var vänliga och hjälpsamma, och naturligtvis ville alla erbjuda mig sina hotell. En erbjöd rentav 50% rabatt. Tyvärr måste jag göra dem alla besvikna då jag redan försäkrat mig om nattresan till Manali.

(I nästa nummer: *Manali*.)

Resan till Phuktar, del 10: Stongdaysuccén.

Det var en befrielse att kunna bergsvandra utan ryggsäck, hur vedervärdigt monoton vägen än var genom sand- och stenöken hela vägen, bitvis på asfalterad väg. Men det var ett nöje att återuppleva Karsha, Zanskaras mest majestätiska kloster med dess ojämförligt bästa utsikt över hela Padamslätten. Phuktar hade ett intressantare läge med sin originella karaktär av att liksom komma uthängandes ur en grotta, och dess dal var en underbar oas, men ingenting kunde överträffa Karshas utsikt.

Utflykten till Karsha tog fyra timmar, och när jag kom tillbaka närmade sig klockan 5. Det var ännu en idealisk dag, den fjärde i rak följd, med strålande solsken som gjorde Zanskar liksom förklarad i all sin mest strålande glans. Tyvärr fanns det dock inget tesjapp i Karsha längre, som det funnits förra året, så man fick gå telös tillbaka till Padam. Där fanns ännu ingen buss. Följaktligen gick jag upp till restaurang Kailash och beställde en stor kanna te. Min sandal var återställd, min skomakare var en gammal hederlig man som gjorde ett gott arbete för 80 rupier med ny sula och återställd bindning, så teet var det enda som fattades.

En originell scen på vägen från Karsha: en fullproppad buss hade kört i diket, och fastän alla passagerarna hjälptes åt med att knuffa kunde de inte få upp bussen, tills någon fick idén att backa upp den. Alla knuffade framifrån, chauffören lade in backen, och upp kom den genast till allas utomordentligt tacksamma förvåning och jubel.

Emellertid kom det ingen buss från Kargil denna dag som kunde hämta oss från Zanskar. Det var det gamla vanliga Zanskarproblemet igen – omöjligt att ta sig dit, och omöjligt att ta sig därifrån. Jag förhörde mig om jeepmöjligheter, men det var möjligt tidigast onsdag (om två dagar). Alltså hade man i varje fall en extra dag i Padam – om inte fler. Därmed bereddes det utrymme för ett besök i Stongday trots allt, till och med i mina gamla renoverade sandaler.

Jag stötte ihop med mina australiensiska vänner från Phuktar igen. Plötsligt var Hillary där, som berättade att Robert var svårt magsjuk. De var därför tvungna att stanna och vila ett par dagar i Padam. Kort därpå mötte jag den tredje, Kim, den stöddigaste, en jätte typ Gänge-Rolf, som tänkte fortsätta ensam och vandra hela vägen till Lamayuru.

På kvällen mötte jag hela gänget minus Kim. I stället var där två fransmän, som tänkte vandra till Darcha på tre dagar – de hade kommit från Lamayuru på fem. Liksom jag gick de för sig själva med bara en ryggsäck, det utan tvekan bästa sättet att vandra i Zanskar, inga hästproblem, inga tältproblem, ingen dyr guide, och ingen att vänta på, bara full fart fram för högsta växel. Det kallas 'tempovandring'. Robert var plötsligt mycket bättre.

Polacken Gregorsz bodde i Thailand och var bergsklättrare. På frågan om han hade familj, vilket ingen av oss ännu hade, svarade han, att han bara hade en mamma, som han hade en dålig relation med, då hon bara hela tiden klagade och tjtade om att han måste gifta sig. Sådant väcker knappast någon entusiastisk lust för den saken.

Mina indiska vänner berättade, att om det inte kom en buss idag så måste det komma en i morgon. Och om det inte kom någon i morgon heller? Det var bara att konstatera att vi satt fast och att följaktligen göra det bästa av saken. Vi var ju trots allt i Zanskar, kanske den mest betagande delen av hela Himalaya, och mådde bara förträffligt av det.

Det fanns en ung amerikanska i Padam, en liten blåögd snärta, som imponerade på mig med att tala flytande ladakhi. Hon hade bott tre år i Ladakh och Zanskar och bara emellanåt tagit små pauser för återbesök i Amerika med långt mellan varven. Hennes grej i Ladakh och Zanskar var nunneklostren. Det fanns nio nunnekloster i Zanskar, och hon menade att de behövde mycket stöd och hjälp. Hur hon hjälpte dem vet jag inte, men hon var mycket engagerad, och när jag vid ett tillfälle såg henne tillsammans med unga vackra nunnor märktes det tydligt att hon trivdes och att hon var populär.

När jag själv gick runt och förhörde mig om möjligheter visste en källa att berätta att ingen buss väntades idag. Jag fann dock en sympatisk jeepchaufför, som kunde ta oss till Kargil för 1000 rupier per person. Jag berättade detta för de andra och lämnade åt dem att sköta resten av saken – jag gav dem fullt mandat och begav mig äntligen mot Stongday innan det blev för sent. Klockan var redan 11.

På vägen passerade jag en annan intressant fotgängare. Han skulle också till Stongday, sade han. Jag gick förbi honom, men på andra sidan bron låg han före mig igen – han hade tagit en genväg. "Finns det fler genvägar till Stongday?" frågade jag. "Nej," svarade han, "men här kommer ett fordon som ska dit." Han ställde sig i vägen, och vi fick lift.

Halvvägs stannade jeepen och bad mig kliva av. "Där är ett annat fordon som ska till Stongday," sade min vän och indikerade en vit bil. Deras bil fortsatte ner mot floden.

Jag vandrade vidare, men när den vita bilen kom tog den upp mig, och jag fick lift ända fram till uppstigningen mot klostret Stongday. Jag hade haft en unik tur hela vägen.

Stongday ligger högre än Karsha, och vägen dit upp är följaktligen svårare, men vilken framkomst! Munkarna tog genast hand om mig och tvingade på mig massor av utsökt smörte – jag försökte dricka så långsamt som möjligt, så att varje påfyllning inte blev en full omgång. Så sade den bisarre kocken: "Du måste stanna till lunch." Den var klockan ett om en halvtimme. En sådan befallning hade det varit oartigt att trotsa.

Till dess kunde jag se mig omkring, och om det finns något kloster i Zanskar som jag skulle kunna tänka mig att dra mig tillbaka till som gammal, så är det Stongday. Mune är för instängt, och hur makalösa Karsha och Phuktar än är så överträffar Stongday dem alla. Utsikten är storslaget härlig åt alla håll, klostret är inte för stort, det är inte turistinfekterat, inte vem som helst orkar upp för den backen, det finns ingen väg dit utom den mödosamma stigen upp, och stämningen och harmonin, samhörigheten och gemenskapen kunde inte kännas mera idealisk.

Lunchen blev riklig, en generös *thukpah* med tvättäkta spaghetti, hur läckert som helst, med till och med fårkött med i stuvningen. Jag kunde inte äta för mycket, då jag skulle vandra hela vägen tillbaka, två timmar i mördande solgass på smältande asfalt, och jag hade lärt mig hos Lama Dorje att inte äta för mycket. Det är lätt att få för mycket hos de vänliga munkarna och därför viktigt att kunna säga nej. Annars blir det lätt kalsongtvätt.

Jag tackade för mig och traskade tillbaka ner mot Padam, bara 13 kilometer i eftermiddagssolen, utomordentligt nöjd med Zanskaräventyrets avslutande höjdpunkt.

(I nästa nummer: *Farväl till Zanskar.*)

Nya lektioner i Zanskar, del 20: Måndag morgon vid Rohtang.

Det var en mycket råkall morgon med bara mörka moln, vilket från början gav värsta möjliga utsikter för dagen, och vilket förstörde mina chanser att kunna fånga den vackraste delen av Lahaul på min kamera. Flickan som spytt hela gårdagen i min famn hade nu fått sätet vid fönstret bakom mig – att familjen inte tänkt på det tidigare, men denna dag spydde hon typiskt nog inte en enda gång, fastän det blev en mycket lång dag.

I Kokhsar mötte jag två unga engelskor som just kommit över Rohtang och var på väg mot Leh med minibuss, som skulle göra hela trippen på en dag. De var redan färdiga. Rohtang hade knäckt dem, och mitt glada budskap att de bara tillryggalagt en femtedel av resan och att det väntade dem tre pass till, alla högre än Rohtang och varje pass högre än det tidigare, bidrog knappast till deras goda humör. De kunde inte ens äta någonting och såg mig frossa på min omelett som om de inte trodde det var möjligt att någon alls kunde ha någon aptit denna gråkulna dag av bara umbäranden och katastrofer. (Den 1 september, denna måndag, startade även det andra världskriget och upplevde Tokyo sin värsta jordbävning 1923.)

Vädret hade varit instabilt hela resan, och i Nubra hade jag haft de första frostkänningarna, varför jag skyndat på med att lämna Ladakh. På väg ner för Rohtang snöade det tydligt på bergen mitt emot. Det var för tidigt att tala om vinter, men risken var att hösten skulle komma tidigare i år. De två stackars redan färdiga och sjuka engelskorna var väl sent ute med sin resa till Leh.

Men vid Khokhsar bröt solen fram, och uppstigningen för Rohtang blev trots den rågråa morgonen en oerhörd upplevelse igen. Även på andra sidan Rohtang lovade vädret inte bli sämre, men när vi passerat Marhi, den första byn efter passet, greps jag av onda farhågor när jag blickade ner.

Det är delen mellan Marhi och Kothi, en mil längre ner, som är den försåtliga i Rohtangpasset. Det är där skogen tar sin början, och jordskredsrisken är överhängande på ett flertal ställen här. Det märktes att det hade regnat mycket, ty jordskreden var många, och överallt där vägen inte var asfalterad var den bara grötig gyttja. Vad som väckt min oro var ett antal truckar som jag sett stå och vänta i en lång stillastående kö långt där nere.

Farhågorna besannades fullkomligt. Kön var oändlig. När vi lämnade bussen för att se vad som stod på möttes vi av en caterpillar som med vajer bogserade en truck upp för en lervälling till backe. Det gick oändligt långsamt. Kanske hundra truckar stod i kö. Om de skulle dras upp en och en på detta sätt skulle det ta hela dagen.

Det var armén som hade satt in vägröjarn med larvfötter. Tydligt hade kön redan hunnit växa under några timmar medan truckarna slirat i dyn och man väntat på caterpillarn. Lyckligtvis visade sig ändå de flesta kunna ta sig upp för egen maskin en i sänder under ett oändligt slirande meter för meter med stenar omedelbart placerade bakom hjulen så fort motorn slocknade. För att det skulle gå fortare gick caterpillarn slutligen in och skuffade upp de fordon som fastnade. Så höll det på i tre timmar.

Ett sådant trööstligt evigt väntande är mycket mera tröttsamt än en hel dag i buss som ändå går framåt. Efter att ha väntat i tre timmar på att trafiken uppåt skulle gå igenom blev det äntligen ändrad färdriktning, så att nedåtrafiken kom i gång. När vi körde förbi alla de som ännu väntade räknade jag till 142 fordon, mer än 90% truckar, alla groteskt överlastade, som alla en och en

skulle sladda upp för gyttjebacken, som för varje nytt sladdande fordon skulle bli mera gyttja och mindre väg. Samtidigt hotade nya regn och oväder från väster, och det började precis regna när vi kom igenom.

De 107 kilometrarna från Keylong till Manali över Rohtang skall inte ta mer än fem timmar men tog nio. Klockan fyra var jag framme i Manali mera slagen än välkommen.

Det visade sig även slå in på mitt gamla hem: en ny talang hade anställts som visade sig vara en ödesdiger pedant. Den förre hade måst lämna för sin hustrus nedkomsts skull, i och för sig ett giltigt skäl, men ersättaren var förödande, vilket hans goda kunskaper i engelska bara gjorde värre. Han hade en förolämpande attityd mot gästerna, ständigt sur och aldrig med ett leende och därtill arrogant. När jag bad om en kopp te den andra kvällen före klockan 9 låg han och tittade på TV och vägrade göra något fastän köket var öppet och strålade av ljus. Dessutom fuskade han. En kopp te kostade 6 rupier, en halv kanna tre för tre koppar kostade 15, och en stor kanna te för fem koppar kostade 25. En halv kanna från honom gav bara två koppar och en hel bara tre. En gång beställde jag en hel kanna, och han gav mig en halv (två koppar). Ändå hade han fräckheten att vid sluträkningen kräva mig för två hela kannor fastän han bara gett mig halva. Jag har aldrig tidigare i Indien behövt gräla om en slutnota.

Min gamle värds riktiga hjälpreda kom förbi ibland, och sista kvällen gav han mig en extra kopp te, som jag tolkade det, för att gottgöra sin yngre kollegas förödande pedanteri. Nästa morgon, när jag skulle ta bussen, krävde mig pedanten på extra 6 rupier för den koppen.

Detta gav naturligtvis en dålig eftersmak av Manali, så att jag övervägde att inte komma tillbaka hit i november, hur underbart Vashisht än hade varit. Jag hade fått mina två dagars välbehövliga vila men bittert fått smaka på motsatsen till den underbara gästvänligheten i Ladakh, där det aldrig rått någon teransonering eller något tebedrägeri. Så mycket som jag njöt av teet i Indien var det att beröva mig den glädjen ungefär det mest fatala en indier kunde göra – och det i Manali, som jag alltid lärt mig älska som ett av mina indiska hem.

(I nästa nummer: *Äntligen till rätta.*)

Rekordresan, del 8 : Befrielsen

Mr Shah ville aldrig mera besöka Naini Tal. Han hade bott där i nitton år och sett hur det hade vulgariserats och förflackats från att ha varit kanske den mest förfinade orten i hela västra Himalaya. Hans kusin hade ett väldigt hotell där, *Himalaya Hotel* alldeles vid ankomstplatsen, och han hade i årtal rekommenderat det och bett mig ta in där, men jag föredrog anspråkslöshet. Han menade om mig att jag nu kände Indien så bra att jag nästan visste för mycket om det, varvid han kanske menade att jag riskerade att få det upp i halsen, smutsen, ansvarslösheten, påflugenheten, och risken var att han hade rätt, i synnerhet efter skräckupplevelsen nu i Naini Tal, varefter jag alltid kommer att vara allergisk mot alla högtalare.

Emellertid gick tågresan österut tämligen smärtfritt. Den stora överraskningen var att alla tågen höll tiderna precis. Det hade aldrig hänt förut. Bagh-expressen brukade höra till Indiens trögaste tåg som alltid blev ett antal timmar försenat, en gång åtta, men plötsligt verkade det ha genomgått en ordentlig ansiktslyftning. Det hade inte haft *pentry* tidigare men hade det nu, och allting fungerade tillfredsställande – för första gången.

I Barauni, den ökända orten mitt i natten i Bihar där man måste byta tåg, möttes man av den överraskningen, att tåget man skulle byta till inte längre gick från Barauni. I stället gick det från en annan station, som hette Nya Barauni, som låg tre kilometer bort. Dit måste man ta bil. Skjutsen kostade 10 rupier och gick till som så, att femton skräckslagna passagerare, alla tagna av samma överraskning inför en flyttad järnvägsstation, pressades in i en liten jeep, så att ingen av dem kunde röra ett ben, och forslades de tre kilometrarna till den nya stationen, där allt naturligtvis var kaos, ofärdigt, provisoriskt, som i en absurd Kafkahistoria. Där fick man sedan vänta två timmar i natten på anslutningståget.

Även detta höll emellertid tiden, och vi kom fram punktligt till New Jaipalguri klockan 12.30 på dagen. Där hade jag turen att genast få en jeep upp till Darjeeling, som jag delade med en amerikan, som var i Indien för första gången. Kuriöst nog hade han beskrivit exakt samma resa som min allra första Indienresa: Agra-Varanasi-Darjeeling. Till skillnad från min traumatiska upplevelse i Varanasi hade han dock haft motsatsen och fått träffa Goldie Hawn, genom en liten pojke han händelsevis knutit kontakt med, som råkade vara nevö till Goldie Hawns guru i Varanasi. Och hon råkade just när Frank var där komma ner till floden, så att han fick träffa den legendariska komiska blondinen, som också gjort några seriösa roller.

Frank och jag hade gott sällskap av varandra, vilket en aning kompenserade äventyrligheter i den vådliga jeepfärden, då chauffören körde som en dåre, mera ryckigt än vad jag någonsin upplevt i en jeep, och utan paus hela vägen upp de åtta milen till Darjeeling, med den påföljd att vi kom fram medan solen ännu var uppe före 4, vilket också var ovanligt.

Det var sällsamt att så bli påmind om sin första Indienresa för 17 år sedan genom en mycket grön novis som nu råkat ut för precis samma resa och hamnat i samma jeep som jag. Det var mitt trauma i Varanasi som första gången fört mig till Darjeeling, utan krisen kring doktor Singhs död hade jag troligen aldrig kommit dit, då jag knappast vågat resa dit på eget initiativ med så kort restid – bara två veckor. Kim och Johannes hade skickat mig åstad utan att ana att Darjeeling skulle bli min första stora kärlek i Indien, vilket den förblivit ända till denna dag, med den historiska konsekvensen att jag ständigt återvänt nu för 12-e gången på 16 år.

Jag gick genast upp till mitt gamla stamställe *Tower View*, men där möttes jag av motgången att mitt gamla dormitorium var upptaget, liksom nästan alla andra rum. *Tower View* hade varit fullt, och vakanser väntades först i morgon. Men jag blev tillsagd att sitta ner och vänta, jag fick inte veta på vem, vilket jag tålmodigt gjorde, tills sonen i huset kom hem och kunde hitta det sista enkelrummet åt mig. Det fick duga så länge.

Sålunda förankrad kunde jag slå mig lös och gick genast till *Glenary's*. Vem fann jag där om inte två svenska flickor! Den ena bodde till och med i Göteborg. Vi hade te tillsammans, och sålunda kunde min återkomst till Darjeeling firas riktigt ordentligt.

Vädret hade varit stabilt vackert men disigt, varför jag inte hade kunnat se Kanjenjunga från tåget. Det kunde inte ens ses från staden. Jag hade förvånats över bergets frånvaro i klart väder och överraskades av den plötsliga framkomsten till New Jaipalguri utan en skymt av berget i klart väder, som alltid brukat hälsa mig välkommen...

Efter *Glenary's* gick jag till en traditionell middag på *Kunga's*, där mina tibetanska vänner hjärtligt kände igen mig och hälsade mig välkommen. Där kunde man gotta sig i sin första riktiga *thenthuk* sedan Dharamsala...

Och vem sitter inte då där om inte ett helt gäng med svenskar! De hade just kommit från Pokhara efter *trekking* där runt Annapurna. De var skåningar, men den fjärde var finne, och honom talade de engelska med. Typiskt! Han var från Tammerfors och förstod svenska bra men talade det helst inte...

Så liten var världen till och med i Darjeeling inför anblicken av världens högsta berg...

Dalai Lama rörde sig också i närheten. Han befann sig i klostret Tawang på andra sidan Bhutan, som han inte besökt sedan flykten 1959, då han tagit vägen där förbi. Det var ett mycket emotionellt återbesök, och Kina fradgade av ilska och skramlade med vapen och hotade med krig mot Indien om inte Dharamsala "desarmerades", medan det enda som verkligen behövde desarmeras var det kinesiska kommunistpartiet, som nu 63 miljoner av dess medlemmar övergivit och tagit avstånd från.

(I nästa nummer: *Överraskningen.*)

Den lugna stormresan, del 18 och avslutning.

När jag på onsdagen gick upp till Triund förbluffades jag av att det var helt öde. Alla tälten stod tomma och övergivna fastän vädret var klart och idealiskt och rentav varmt denna den 26 november 2008. Total stillhet härskade. Det var bara att gå ner igen.

På vägen ner mötte jag både Lalu, den lille *biharin* som jag skänkt skorna, och Lakkha på väg upp. De berättade att verksamheten där uppe gradvis höll på att packa ihop. Lakkha skulle stanna där uppe vid *Snow Line* bara fyra dagar till, och Lalu skulle inom kort fara hem till Bihar och Bodhgaya för vintern ända fram till vårdagjämningen.

Ändå var vädret varmt och idealiskt, och om turisttrafiken höll på att avmattas märktes det inte.

Denna dag nåddes jag av det förfärliga sorgebudet att min vän och kollega sedan 33 år, Pär Jönsson, sångare och spexare, hade gått bort alldeles för ung ett knappt halvår efter en inte helt lyckad operation för en elakartad hjärntumör. För två år sedan var det Lisbeth, och nu hände det igen. Båda var alltför flitiga användare av världens värsta stressfaktor mobiltelefonen.

När jag sista dagen gick upp till Triund för att slutligt ta farväl av bergen för i år nåddes jag av nyheten genom Lalu och hans radio, att terrorister sprängt två hotell, två sjukhus och en biograf i luften i Bombay, Indiens största stad, med hittills 80 döda och 274 skadade. Det var den världen jag var tvungen att återvända till ner från bergens frihet och frid. Det var ett av dessa fullständigt befängda och vansinniga nidingsdåd utan skäl, utan rätt och utan mening som mest bara drabbade oskyldiga och som bara kunde resultera i intensifierad klappjakt på terrorister med hatets focus inställt på militanta muslimer. 11 september 2001 utlöste det mest vanvettiga av alla krig utan anledning, och det rasade fortfarande utan anledning, där angriparna bara kunde betecknas som de värsta tänkbara skurkar och galningar och där samtliga offer var oskyldiga civila. Skurkarna inriktade sig inte ens på sina fiender utan slog bara blint till i det onda syftet att döda så många som möjligt för den rena terrorns skull. Det var den värsta tänkbara formen av maktmissbruk – ett meningslöst dödande av ren destruktivitet bara för att demonstrera och manifestera onskans gränslöst sjuka makt.

Därmed slutade min resa som den börjat med katastrofer, När jag kom smällde bomberna i Guahati, och lagom till min hemresa genomfördes terrorbombningen i Bombay.

En annan terror som alltid varit svår i Indien och alltid blivit svårare för varje gång och den här resan varit svårare än någonsin var terrormusiken, den hårda dunka-dunk-musikens förtvivlade hjärntvättsskval. När jag diskuterade den frågan med Johannes i Pelling bekräftade han, att "folk mer och mer försöker bedöva sig, och ett medel är skvalmusik, som bedövar hörseln, så att mänskligheten ständigt blir allt dövare." Han framlade en intressant teori, om att hörseln skyddar sig själv med att stänga av sig inför alltför mycket oväsen. En alltför svår hörselchock resulterar i bestående dövhet. Musiker lider av detta, särskilt orkestermusiker, när de alltid måste utsätta sig för hårda klanger. Tinnitus är helt enkelt ett annat sätt för örat att reagera och skydda sig. Det lät på honom, som om människan bara har en begränsad kvot i livet att kunna utnyttja hörseln till, och om denna förslösas genom oväsen och dunka-dunk och annan audiell miljöförstöring måste hörseln duka under tidigare än naturligt. Det var en intressant teori. Det värsta var, att inte ens öronproppar kunde eliminera det hårda basdunket.

Under tiden fortsatte offerstatistiken från Bombay att rasa i höjden, till över 100 döda, till 120... Samtidigt ockuperades flygplatsen i Bangkok av tusentals demonstranter som krävde premiärministerns avgång. Ingen kunde flyga till eller från Thailand.

Det hade legat snö uppe vid *Snow Line* men inte mycket, och det hade inte varit farligt kallt. En pytonorm hade krupit ur sitt skinn uppe vid Triund. Det var mer än en decimeter i diameter. Det hade kunnat vara Kaa...

När jag lämnade Dharamsala i skymningen glödde alla bergen i lysande höstfärger. Det var ett smäktande avsked från Indien för i år.

Jag hade oturen att bredvid mig få en tjock pladdrande tant, som envisades med att kräva att få byta plats med mig. Hennes egentliga plats var intill dörren. Jag ville inte sitta vid dörren och

envisades med att vilja behålla min plats. Detta gjorde henne till min fiende för hela bussresan ner till Delhi. Av alla medpassagerarna hade jag fått den värsta.

Delhi nåddes halv 6 på morgonen, och jag kunde i lugn och ro ta en rickshaw scooter ut till flygplatsen genom helt trafikdöda gator – min chaufför körde mot vartenda rött ljus på hela vägen.

På flyget fick jag till medpassagerare en två meter stor och tjock dansk, om möjligt ännu mera skrymmande än den stora plufsiga tjatrande tanten på bussen. Av alla möjliga medpassagerare hade jag råkat få den största. Han hade tydligen svårigheter att pressa ner sig i sitsen, och varje gång han skulle stiga upp därifrån var det ett omständligt och mödosamt företag. Han trängde nästan ut mig alldeles, och att försöka använda armstödet var inte att tänka på. Han frågade mig kuriöst nog: ”Är du indier?” Var jag verkligen så liten, undrade jag och kände mig som en dvärg, drunknandes i jättens oöverskådlighet.

Planet startade klockan 11 på förmiddagen, och från 10,000 meters höjd kunde man avnjuta hela Himalaya från Nepal till Afghanistan. Det var ett oerhört skådespel, ehuru man inte kunde särskilja de tiotusentals topparna, som på 50 mils avstånd alla var små men i alla fall – hela Himalaya fyllde precis hela horisonten.

När planet sökte sig upp över det vilda Baltistans snötäckta bergshöjder i Afghanistan började molnen skocka sig, varefter de täckte in jorden norrut över Uzbekistan och Kazakstan, men dessförinnan hade man fått se Le Corbusiers geometriskt exakta Chandigarh som ett mycket precist geometriskt mönster där nere, en helt modern framtidsstad, som fungerade väl och som stod i utsikt att snart få ett internationellt flygfält, så att man skulle slippa flyga till Delhi varje gång i framtiden. I Chandigarh bodde min sista nya vän för resan, den unge intellektuelle på tåget till Delhi, som hjälpt mig med att låna mig sin plats. Jag hann få ett mail från honom, där han följt min uppmaning att börja delta i *poetbay.com*-sajten, nätets bästa forum för poeter.

En annan vän som jag glömt att berätta om var en ung 32-årig man uppe i Phudong, Sikkim, nummer två av fem syskon, där föräldrarna grälade på honom för att han inte gift sig. Hans äldsta bror var gift men inte hans två yngre och systemen. Jag rådde honom att inte skynda sig. Kommer det, så kommer det naturligt, och det är aldrig för sent för en man att gifta sig medan det ofta är för tidigt. Han var en sympatisk intellektuell med glasögon och mycket tacksam för vårt samtal.

Därmed nalkades resan sitt slut. Finnair-planet gled in över Finska Viken och for in över Emsälö medan Borgå lyste i öster – solen sken på Borgå, och man kunde faktiskt urskilja den restaurerade Domkyrkan, som tronade i vitt över staden.

Snön låg vit över Finland, snödjupet i Nyland var 20 cm, men det var inte särskilt kallt – jag behövde inte dra på mig strumpor.

Resans mirakel var budgeten, som jag nödgats spräcka den första dagen genom Diwali-kaosets extravaganta omständigheter. När jag lämnade Delhi hade jag fortfarande 210 rupier kvar – 30 kronor. Det hade gått precis jämnt ut. Därmed hade kostnaden för hela resan (33 dagar) understigit 8000 kronor.

När planet mot Göteborg lyfte från Vanda var klockan 4, och solen hade gått ner. I Göteborg lovades det regn – det första regnet på hela resan. I Bombay fortsatte offerstatistiken att stiga, medan flygtrafiken till Thailand förblev lamslagen, men Barack Obama hade valts till president i USA med demokratisk majoritet även i Kongressen, vilket var resans stora triumfens ögonblick, när jag fick nyheten i Kausani, som därför blev resans höjdpunkt jämte den sista förtrollande dagen i Pelling den 18 november, då Kanjenjunga varit mera till sin fördel än under någon av mina tidigare resor.

Det hade dock behövts en extra vecka, vilket var något att tänka på inför nästa resa. Prövningarna och utmaningarna hade varit svårare än vanligt, vilket inte hindrat att resan ändå måste betecknas som fullkomligt framgångsrik och oförglömlig.

27.10-28.11.2008.

Göteborg den 18.9.2010